

דברי שיר ושירים

הוב שיר באנאלי ביותר — ואמנם כן גם קמה יותר מראשטאציה אחת בשירחנו. עכשיו, יש דפוסי-ביטוי שירי בעברית עד כדי כך, שכמעט כל אדם בעל רגישות פיוטית יכול למצוא לו פורקן פיוטי בלשוננו כמעט ללא מאמץ מיוחד. דברי-השיר של אראלה אור מעוררים אימון ואהדה בתומם ורצינותם, וגם מבעד לשורות הדפוס סיות אינך יכול שלא לחוש את האינטימיות של הרגש המעמעם מאחורי-הן. אולם דברי-השיר עדיין אינם שיריים — קיימים בפני עצמם, כל אחד ביחודו, בדמותו, באוירתו ובהדרו המיוחד.

„מפרשי-מלה“ מאת משה בן-שואל, גם הוא ספר-שירים שני של משורר צעיר⁽³⁾, תום מתחבב מאוד היא גם סגור לתו היפה של משה בן-שואל. תומו אינו פג גם במאנידה המסוגנת ברוח „המלה האחרונה“. יש לציין במיוחד, שבן-שואל הוא משורר שאינו צורח וגם אנוחותיו אינן מיקרופוניות. ממש מדהים: דומה, כי הוא עצוב באמת. אמנם, יש שהוא גם עצוב מתוך סור-לידאריות — עם תקופתו, עם „השירה המודארגנית“. אבל גם את זאת הוא עושה בדיסקרטינות יפה-גימוסים. רק לעתים רחוקות חוטא הוא בטעם רע ממש, כגון בשיר „דור“, הוא לא היה צריך להטריח את „שלוש אתר-נות משרכות את דרכן“ בשירו היפה של שרנתיובסקי — כנראה, לשם הקונטרסט אשר ב„שלוש אתונות עלו בצל / שלוש אנדות יפות מאוד“ שלו. עדיין מעטים מאוד הם השירים המעוצבים בספר זה, אולם הנעימה הכללית, צליל-הקול, שיריים הם ללא-דופי. אהה מסיים את הקריאה בשיריים אלה מתוך ודאות שתחזור לעינין בהם, ובפעם אחרת אולי גם יתגלה לך בשיר זה או אחר משהו שמסתח עליו הפעם.

אלי נצר מפרסם און ספר-שיריו הראשון⁽⁴⁾. פנים חדשות אלה עוררו אהדה כשנתפרסמו בעתון; לא לעתים קרובות מעוררים שירים הסתפרסמים בעתוני השבת שלנו אהדה ממש, פנים מוכרות לעתים רחוקות עשויות הן לעורר אהדה מחודשת — מעטים חוננו בקסם זה, ופנים חדשות בדרך כלל לובשות מסכות מושאלות. אולי ספר תובע מן הקורא יותר מאהדה. אולי נחפו אלי נצר — או מו"ליו — להוציא ספר. אלי נצר עלה מהוגר גאריה והוא חבר-קיבוץ, וזה מעניק לשירתו ממד של ממשות. אחת מתכונותיה הבולטות של שירתו הצעירה ביותר, ה„מודרניסטית“, כפי שהיא מכריזה על עצמה, היא הגטייה לרצון, ולפעמים לבנות ממש בידיים, משהו שאפשר לכנותו — „פיקציה“. פיקציה — קונסטרוקציות (ויש ללא דמיון רב) שלא היו ולא נבראו (יש הרבה כשרון מושקע בקונסטרוקציות אלו). לאלי נצר עולם של ממש, של זכרון ושל המשך, עדיין מכשיר לה אותו לעתים קרובות המליצה; חששות של כמה סדרות בספר („הקצרה בדרכים“, „החג השוקט“) אולי ירמוז למה כוונתי. משוררי „ספרית פועלים“ (הוצאת ספרים שוכיות רבות לה בתחום השירה) אינם יכולים שלא להיות חגיגיים במקצת; מהי שירה אם אין בה שמץ חגיגות? אולם שיריו הטובים ביותר, החקוקים והנחקקים ביותר, של אלי נצר אינם חגיגיים. רצוני להעיר הערה קלה בענין צד-די: מרבית ספרי-השירה היוצאים לאור בשנים האחרונות עטורים אילוסטרציות יות ויש גם נאות. (אולם האטעה אם אומר, כי יפוי-נוסף זה לשירים יש בו סעם-לפגם? יש ועוד-קישוט זה פשוט מפריע לקריאה. גם בכך משה-תקף משהו מן הגישה המקובלת לשיר-רה — בקשת השראה סתמית, ערטי-לאית. אין לך סימן רע לאמנות אחת מאשר השענוחה על אמניות אחת-רות. אמנות-השיר היא אמנות המלה, העומדת על התחביר, הדימוי והריט-מוס. היא נוקטת לעזרה מבחוץ רק כאשר היא חלשה בנוים.

שלמה גרודזנסקי

אילו הייתי מכוון-מחקר, הייתי עורך סקר על משוררים, ספרי-שירה וקוראי שירה בישראל. איני מתכוון לבאסט-טאלארים בשירה; יש לנו גם כאלה (דבר נדיר מאוד בכל מקום). אולם זה ראוי לעיון מיוחד. המדובר הוא בספרי-שירה המופצים בממדים ובדרכים רגילים. כיצד ממומנים ספריים-כאלה? (אומרים, כי בשנים האחרונות דורשות גם הוצאות-ספרים ציבוריות וטכונדות מן המחברים שישתתפו בהשקעה). כיצד מופצים הספרים? ומה שמעניין ביותר: מי קונה ספרי-שירה? אינפורמאציה על הגיל, על תמניעים להעדפה של משורר זה או זה, של סוגים ו„אסכולות“. רצוני תיח גם לאסוף ידיעות בדוקות על חביקוש לספרי-שירה בספריות.

אני נוטה לחשוב, כי סקר כזה לא יבייש את-ציבור-הקוראים שלנו. מעדת של השירה בארצות המערב הוא ממש-מעליב — מבחינה זו, של מכר-רה והפצה, ספרים של משוררים משר-בתים ביותר נמכרים לא יותר מאשר באלף טפטים בכל העולם הדובר אנגלית. וסקר שירה טוב ששם מהכרו אינו-הולך-לפניו — במאתיים ועד חמש מאות ספטים. המצב אינו שונה גם בצלפת ובארצות אחרות במערב. (אומרים, כי בכרית-חמועצות החביקוש לשי-רה, ובמיוחד השירה הקלאסית, הוא גבוה לאין-ערוך מאשר במערב). לעומת זאת, אצלנו יש שנים שמתפרסמים בתן יותר ספרי-שירה מאשר ספר-רים ורומאנים מקוריים, ואם ספר-שיר-רה לא „סאנסאציוני“ גפוך אצלנו ב-אתיים-המש מאות טפטים, הרי זו תפוצה ענקית, בהשוואה ללשונות שקוראיהן חרבה עשרות מיליונים.

העוקב אחרי השירה המופיעה אצלנו בשנים האחרונות יעמוד על כמה דברים אופייניים לה. נהחיל בכמה דברים תיצוגיים לכאורה, משוררינו הצעירים מקדימים לפרסם ספרים ולכ-נס את שיריהם. משורר צעיר מאוד, כדונל אביזן, שספרו הראשון, בעל השם מחולל-התקופה „ברזים ערופי שפתיים“ הופיע ב-1954, כבר הספיק לכנס מבחר שיריו⁽¹⁾, ואף קשטו, ממש בנוסח ראשית המאה העשרים, בתצלום פיוטי (אגב, מוצלח מאוד). כמעט כל ספרי-השירה האלה הם כיר-גוש של כל שירי המשורר שבין ספר לספר ללא ברירה. אולם המוציא ספר רואה את עצמו חייב לתת לו צורת ספר, לעגלו, להגישו כעין מסמך של תקופה שחתחלה לה וסוף, כמשהו דראמאטי (בלי זה — מה צידוקו של ספר?) יש וכמעט ברור לך, כי המשורר-כהן כמה שירים לשם כך, במיוחד. ספרים אלה מעוררים אותך להרהר בגישה המקובלת אצלנו לשירה, בתפיה סה, תבוותת על הפונקציה של השירה, אפשר לנסח גישה זו, שהכל מצפים מן המשורר, כי „יאמר שירה“, כי „ידבר שיר“. ועל כן, יש ואתה חושש שמא השירה נערצת אצלנו יתר-על-המדת. יותר מדי אנשים שאין להם כל ענין וצורך לשירה מוקירים ומעי-רצלים אצלנו שירה, ודאי שזה מעיד על תברתנו שמרובים בה אנשי-תר-בות אולם כבוד קולני זה שניתן אצלנו לשירת משפיע גם — ואולי גם לרעה — על יוצריה. המשורר רואה את עצמו מעין מטיק של מצב-הרוח פיוטיים — ומי יפקס, שאלה נחור-צלה ממש לחברה וליחיד — ולא כאיש שאומנותו כתיבת שירים.

אוסף מובחק של „דברי-שיר“ הוא ספר-שירי-השני של אראלה אור, „אהבה אחרת“⁽²⁾. כל הספר הוא אמירת-שיר על תויות שיריות ביסור-ן: אמהות, אהבה, אושר, השירים זכריות-נרציפות וקלות של יומן או סתג-לאדם קרוב, שהקרבה אליו בה-בזלת-היא שאתה פטור מן המא-מן למצוא ביטוי מדוייק, חדפעמי לדמך, שהרי הוא יבין אותך גם מבי-על למטבלות-הלשון השגורות והשחור-קות ביותר. ספר-שירים כזה מעיד על ביבוסיה הניכרים של הלשון השיר-יות העברית. בעבר הלאר-חוק נד-רש-משורר בעברית מאמץ מיוחד, לשיר המצאה ועיצוב, גם כדי לכ-

(3) משה בן-שואל: מפרשי-מלה רישומים: גיסן אנגל. הוצאת „אלף“, 1960. 72 עמ'.
(4) אלי נצר: שקדיה בגשם. ספר-ית פועלים, 1961. 89 עמ'.

(1) דוד אביזן: סיכום ביניים. הוצאת „עכשו“, ירושלים, תש"ך, 84 עמ'.
(2) אראלה אור: אהבה אחרת, ציף-לום. הוצאת קמחי, ספרית פועלים, 1960. 103 עמ'.